

Л.М. ЗАКРЕВСЬКА, канд. екон. наук, доц. НУХТ, Київ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Статтю присвячено проблемам розвитку вітчизняної агропродовольчої торгівлі. Автором досліджено тенденції агропродовольчого експорту України у 1996-2011 рр.; обґрунтовано доцільність проведення політики аграрного протекціонізму. Доведено, що активізація українського агропродовольчого експорту має відбуватися шляхом збільшення кількості високоякісної конкурентоспроможної продукції.

Ключові слова: агропродовольча торгівля, зовнішня торгівля, агропродовольчий експорт, аграрне виробництво.

Вступ. Світова фінансова криза негативно позначилась на розвитку вітчизняної агропродовольчої торгівлі. Входження України в СОТ та глобалізація світової економіки підсилюють необхідність регулювання експортно-імпортних процесів. Постійна ситуаційна нестабільність на світовому продовольчому ринку потребує розробки і використання механізмів адаптованих до кон'юнктурних змін у зовнішньому світовому середовищі. Особливо потребують вдосконалення діючі механізми та інструменти державного регулювання експорту-імпорту сільськогосподарської продукції. Це обумовлено перш за все необхідністю забезпечення інтересів держави, конкретного виробника в системі зовнішньоекономічної діяльності України.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Розв'язанню цієї задачі присвячені наукові дослідження багатьох вчених в Україні та за кордоном, а саме: І.Р. Бондара, О.Д. Гудзинського, А.М. Гуменюк, Б.П. Дмитрука, Т.В. Драги, В.В. Зіновчука, О.Г. Івченко, А.М. Кандиби, С.М. Кваші, Н.В. Коваленка, Б.А. Кормич, Н.П. Литвиненко, Ю.В. Макогон, О.В. Мартинюк, Н.М. Міщенко, П.Т. Саблука, В.К. Савчука, В.М.Скупого, А.І.Яворського та інших науковців.

Мета досліджень, постановка проблеми. Вченими недостатньо досліджено як в теоретико-методологічному так і у практичному плані особливості регулювання експортно-імпоротної діяльності АПК України в умовах глобалізації.

Тому метою даного дослідження є обґрунтування та розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій для розвитку вітчизняної агропродовольчої торгівлі.

Матеріали досліджень. В Україні система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в АПК була започаткована в період отримання нею статусу незалежної держави. Ця система потім доповнювалась і змінювалась залежно від конкретного періоду свого розвитку.

У результаті бурхливої лібералізації зовнішньої торгівлі (у 1993-1995 рр.) вітчизняний ринок, не маючи системи захисту та економічної і адміністративної підтримки, виявився не захищеним від іноземної конкуренції, оскільки українські товаровиробники знаходились в різних умовах порівняно із західними, яким доступні сучасна техніка і технології та значна державна підтримка. Тобто, доступ на український ринок був вільним, тоді як до українських експортерів застосовувались різноманітні торговельні бар'єри, особливо в країнах Західної Європи (окрім сировинних товарів), що поряд з іншими факторами впливало на скорочення обсягів виробництва продукції сільського господарства, харчової промисловості.

Лише з 1996 р. у зовнішньоекономічній політиці України посилюються протекціоністські тенденції і держава почала запроваджувати заходи з обмеження імпорتنих поставок продукції.

Сьогодні Україна веде експортні та імпорتنі операції щодо агропродовольства з 50 країнами світу. Позитивне сальдо агропродовольчої продукції сприяє покращенню ситуації зі станом платіжного балансу держави.

За останні десять років частка України в світовому експорті зернових, насіння соняшнику та соняшникової олії суттєво зросла. У структурі

українського експорту переважає продукція рослинництва, найбільша частка якої припадає на зернові та соняшникову олію (табл. 1).

Таблиця 1. Агропродовольчий експорт України у 1996-2011 рр. [1]

Роки Товарні групи	1996	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Агропродовольчий експорт, млн дол., у т.ч.:	3048,8	1377,4	4172,6	6287,0	10837,6	9514,9	9935,9	12804,1
I. Живі тварини; продукти тваринного походження, млн. дол.	593,6	366,3	396,5	747,2	796,3	596,0	771,3	936,6
II. Продукти рослинного походження, млн. дол.	867,6	367,9	1950,5	1726,5	5577,4	5034,9	3976,2	5532,0
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження, млн. дол.	185,6	240,1	971,4	1718,0	1945,7	1796,0	2617,3	3396,4
IV. Готові харчові продукти, млн. дол.	1402,0	403,1	1394,4	2056,2	2518,2	2088,0	2571,0	2939,0
Частка агропродовольчого експорту в загальних обсягах експорту, %	21,2	9,5	12,3	12,7	16,2	24,0	19,3	18,7

Розміри і форми державного регулювання експорту визначаються важливістю товару для економіки країни і для повноцінного забезпечення населення основними продуктами харчування, тому зовнішньоторговельна політика країн в агропродовольчій сфері більшою мірою, ніж в інших галузях, пов'язана з політикою регулювання внутрішнього ринку, а її зміст обумовлений не стільки завданнями оптимізації зовнішньої торгівлі, скільки необхідністю підтримки доходів сільського населення, наповнення внутрішнього ринку на рівні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій, а також захисту інтересів споживачів продовольства. Основу сучасної мотивації в проведенні політики аграрного протекціонізму складають не стільки економічні

пріоритети, скільки внутрішньополітичні фактори: необхідність захисту інтересів споживачів та задоволення вимог населення щодо забезпечення ринку якісними продуктами. Тому, незважаючи на посилення вимог щодо лібералізації торгівлі в агропродовольчій сфері, на світових товарних ринках діють значні торговельні бар'єри протекціоністського характеру.

Аналіз зовнішньої торгівлі м'ясом свідчить, що Україна останнім часом більше ввозила м'яса, ніж вивозила, і як результат – перетворилась з нетто-експортера окремих видів м'яса на нетто-імпортера. Зменшення обсягів експорту і зростання імпорту м'яса в Україні пов'язано в першу чергу зі зменшенням обсягів виробництва на внутрішньому ринку м'яса та падінням його цінової конкурентоспроможності.

Зниження обсягів виробництва м'яса та низький платоспроможний попит населення призвели до зменшення обсягів споживання м'яса та м'ясопродуктів в Україні. У 2011 р. цей показник становив 51,1 кг на одну особу при медичній нормі здорового харчування 82 кг [2].

Недостатня пропозиція м'яса на українському ринку за рахунок внутрішнього виробництва викликає необхідність у його імпорті. Основними постачальниками м'яса в Україну залишаються країни ЄС, Бразилія, які традиційно утримують лідируючі позиції на світовому ринку та з року в рік нарощують обсяги власного виробництва (у 2011 р. більше половини імпорту м'яса надходило з країн Європи).

Розвинені країни, які є вагомими експортерами агропродовольчої продукції, зацікавлені в збереженні робочих місць для свого населення і просуванні своєї агропродовольчої продукції на український ринок. У сучасних умовах національні економіки стають більш відкритими, тому держави повинні враховувати в своїй політиці тісний взаємозв'язок процесів, які відбуваються як всередині економіки країни так і в зовнішньоекономічній діяльності.

Активізація українського агропродовольчого експорту має відбуватися не за рахунок деформації структури національного аграрного виробництва, а

шляхом збільшення кількості високоякісної конкурентоспроможної продукції з високим рівнем переробки, тобто експортувати потрібно не агропродовольчу сировину, а продукцію зі значною часткою доданої вартості.

Суттєвим обмежуючим чинником для розвитку вітчизняного агропродовольчого експорту виступає низька якість продукції. Зокрема, в останні роки, згідно з офіційними матеріалами Держспоживстандарту України, бракується і знімається з реалізації більше 50% перевірених м'ясо- і риботоварів, плодоовочевої продукції; майже кожна друга тонна перевірених хлібобулочних, макаронних і кондитерських виробів, борошна та круп, цукру, масложирової продукції, чаю та кави, безалкогольних напоїв і мінеральних вод, яєць курячих; більше третини перевірених молочних продуктів, соків та соковмісних напоїв, продуктів дитячого харчування; близько 30% тютюнових виробів і алкогольних напоїв [3, с. 18].

Існує стійка тенденція щодо експортної орієнтації насіння соняшника (табл. 2), водночас відомо, що соняшник виснажує ґрунти і для відновлення їх родючості після збору врожаю потрібно до 7-8 років. Сьогодні ця норма не виконується, що у ближчій перспективі матиме негативні наслідки для сільського господарства.

Таблиця 2. Експорт соняшникового насіння з України [1]

Роки	Показники	
	тис. тон.	тис. дол. США
2006	229,5	58208,1
2007	370,2	130411,0
2008	97,1	32252,2
2009	727,7	195033,3
2010	409,7	188179,8
2011	406,0	247363,1

Світова економічна криза суттєво впливає на зовнішньоторговельну діяльність агропродовольчого комплексу, на здатність відстоювати національні інтереси. Її вплив проявляється у розбалансуванні зв'язків між партнерами по зовнішньоекономічній діяльності з різних країн, руйнуванні грошово-кредитних зв'язків тощо.

Висновки. Україна не в повному обсязі використовує свій експортний аграрний потенціал, що обумовлено недостатньою конкурентоспроможністю продукції на відміну від інших світових експортерів.

Аналіз досвіду економічно розвинених країн показує, що для успішної інтеграції України до світового агропродовольчого ринку та ефективного використання експортного потенціалу, зусилля держави мають бути направлені на підвищення ефективності аграрного виробництва та досягнення його сталого розвитку.

Список літератури: 1. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Держ. ком. стат. України / [за ред. О. Г. Осауленко]. — К.: Консультант, 2011— 519 с. 2. Мінагропрод чекає збільшення експорту і скорочення імпорту м'яса в 2012 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://economics.unian.net/ukr/detail/122704>. 3. Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Крисанов Д.Ф., Прокопенко К.О. Агропродовольче виробництво у 1990-2009 рр.: тенденції розвитку / Б.Й. Пасхавер, О.В. Шубравська, Д.Ф. Крисанов, К.О. Прокопенко // Економіка АПК. — 2010. — № 9. — С. 12-20.

УДК 339.562:346:338.24:339.9:339.16:631.1(477)

Перспективы развития отечественной агропродовольственной торговли в условиях глобализации / Закревская Л.Н. // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. — Харьков: НТУ «ХПИ». — 2012. — № 27. — С. 172-175.

Статья посвящена проблемам развития отечественной агропродовольственной торговли. Автором исследованы тенденции агропродовольственного экспорта Украины в 1996-2011 гг.; обоснована целесообразность проведения политики аграрного протекционизма. Доказано, что активизация украинского агропродовольственного экспорта должна происходить путем увеличения количества высококачественной конкурентоспособной продукции.

Ключевые слова: агропродовольственная торговля, внешняя торговля, агропродовольственный экспорт, аграрное производство.

UDC 339.562:346:338.24:339.9:339.16:631.1(477)

Prospects for the development of domestic trade in agri-food globalization / Zakrevska L.M. // Bulletin of NTU «KhPI». Subject issue: Actual problems of management and financial activities of the company. — Kharkov: NTU «KhPI». — 2012. — № 27. — P. 172-175.

The article deals with problems of domestic agri-food trade. The author of the tendencies of the agri-food exports from Ukraine in 1996-2011; the expediency of the policy of agricultural protectionism. Demonstrated that activation of Ukrainian agri-food exports should take place by increasing the number of high quality competitive products.

Keywords: agri-food trade, foreign trade, agri-food exports, agricultural production.

Надійшла до редакції 10.10. 2012

ISSN 2079-3944. Вісник НТУ «ХПИ». 2012. № 27